

Viața Românească în Ardeal

— Gimnaziul Românilor din granița bănățeană —

Noembrie 1907

Deschiderea gimnaziului de stat, unguresc, în centrul unui ținut și într'un oraș românesc, în Caransebeș, s'a îndeplinit cu începutul anului școlar 1907—908.

Din bani românești, pe pământul românesc, s'a ridicat, așa dar, o cetate dușmană.

Jertfă s'a adus, din avutul Românului creștin, pe altarul *Molahului* maghiaro-șovinist.

Ni-a cuprins revolta și... desnădejdea,—văzînd în locul rezistenței energice contra nedemnelor tentațiuni și în locul apărării demne a drepturilor legitime, sancționate, ale urmașilor grănițerilor din „Regimentul No. 13 romîno-banatic“, ¹⁾ la cirna avutului lor : intonarea nemerniciei, pentru care totul este marfă de mezat.

Pe ce mini a ajuns mîndra și viguroasa noastră graniță ?

Din avutul ei școală străină s'a ridicat, pentru zdrobirea sufletelor românești.

Iar la noua pepinieră de *tenicerie* dau năvală copilașii graniții noastre ca... la „blidul de linte“.

Dar nu este „mare taina aceasta“,—ci vom căuta a o desluși.

* * *

Furtuna, care a înfrînt cocoțarea neamului unguresc (1848—1849), adusese Romînilor noștri, cu ideile nouă, și nădejdi nouă.

Supt absolutismul austriac (1849—1867) poporul nostru, care fusese pînă aci în *iobăgie*, prinsese a se deprinde cu idealurile, cu „misiunea istorică“ ce este rezervată de providența unei „prole ilustre“.

1) Intăi (1767) „Reg. valaho-illiric“, apoi bifurcat în „romîno-banatic“, și serbo-german, cu reședințele în Caransebeș și Biserica-Albă (Weiskirchen).

Și : „credința te mîntuește“, îți dă putere, răbdare și suflet de jertfă!...

Constituționalismul ungar, care a urmat dezastrului dela Kőnigrätz (1866) suferit de Austria, altădată „felix“, venind la rînd (1867) asigură naționalităților dreptul și sprijinul statului, pentru a se putea cultiva în limba lor, în școalele cu limba ținuturilor în care se află, până la gradul studiului universitar (art. XLIV 1868).

Dar, cu toate speranțele și îndreptățirea, mijloace nu li s'au pus la dispoziție ; ba ce e mai mult, legea de naționalități, deși nu satisfăcea pretențiile Romînilor, nici așa, rea, nici cînd n'a fost executată.

Astfel, pentru învățătura poporului nostru, oamenii de samă și instituțiunile noastre plăpînde, ce abia se înjghebaseră, trebuiră se caute înșiși izvoare, fîntîni „de aur“...

* * *

De școalele populare îngrijise împărăția, adecă Maria Teresia cea înțeleaptă și luminatul humanist Iosif al II-lea, („Ratio Educationis“ și patenta dela 1776 Noembrie 2), atît de cele din granițe ¹⁾ cit și de cele confesionale gr. or. și gr. catolice. Dintre aceste din urmă în special a luat avînt, dela anul 1745, anul deschiderii sale, gimnaziul din Blaj, aducînd un însemnat folos creșterii numărului intelectualilor romîni din Ardeal.

Dar toate aceste școli, dintre care numai ale Blajului dau învățatură mai superioară, nu erau suficiente pentru împlinirea nevoilor unui popor deșteptat și dornic de lumină.

Școalele grănițerești, în deosebi cele din Banat, ce e drept au dat o aleasă producțiune dar numai pentru armata împărătească.

Serii întregi de ofițeri au eșit din școalele de graniță pentru armată ; ofițeri distinși, oameni cu credință și devotament pentru țară și tron,—ținînd tot odată și întotdeauna, legăturile lor cu poporul graniței.

Nevoile noilor condiții de viață cereau însă, pe timpul absolutismului și în urmă, sub regimul unguresc, pregătirea unei clase de intelectuali romîni ; și însăși conștiința deșteptată a poporului nostru, urma să-și ceară adăposturi pentru progresul cultural.

1) Pentru a se vedea caracterul și deosebirea tendințelor culturale dela 1776, veacul XVIII, ale unei autocrații germane (austriace) față cu cele ale unei democrații liberale constituționale din 1907, adecă veacul XX, lăsăm să urmeze aci, dispozițiunile Mariei Teresia, în cauza limbii școlare (legea lui Apponyi e cunoscută), în școalele naționalităților din „Ungaria“: „Obiectele de învățămînt sînt: cetirea și scrierea, computul și religiunea, toate în limba națională (i. e. romînă ori sirbească, după ținut) ; dacă copiii mai învață și nemțește, e lauda învățătorului. Cetirea se învață din abecedarul nou, scris de curînd (din ordina competent), iar școlariilor mai în vîrstă se dau cărți de cetit, în care se cuprind bucăți religioase și morale, oricare se referesc la agricultură și prăsierea vitelor“. [După Ist. instr. publ. din Ungaria, pe timpul Mariei Teresia.]

În lipsă de alt sprijin și alte mijloace, se recurge la veșnica jertfă a Romînului, în credința, împlinirii strigătului de deșteptare a lui *D. Tichindeal*¹⁾:

„Minte, minte, mărită nație romînească, și mai ales neam nu va fi înaintea ta!“

* * *

Astfel s'a întemeiat liceul (gr. cat.) din Beiuș, din dărnicia episcopului Samuil Vulcan (1828)²⁾; liceul mare (ort. rom.) din Brașov (1850), din veniturile fondurilor bisericilor din Brașov, daruri de ale străluciților Voevozi de pe vremuri, ai Munteniei; gimnaziul din Brad (1869), prin daruri și colecte, la care „inimile bune răspund“ și astăzi pentru completarea lui, la liceu; și liceul grănițeresc din Năsăud (1863), țara lui Coșbuc!—adînc zbuciumat. în zilele noastre, de amestecul „controlului“ statului ce trece, ca întotdeauna, în ce privește afacerile romînești, în terorism, pînditor al momentului „bine venit“ pentru a zugruma acea instituțiune³⁾

S'a mai pus temelie unor fonduri menite a se spori cu timpul pentru întemeierea de gimnazii romînești în două centre romînești, în Arad și Caransebeș. Condițiile de viață, însă tot mai grele, în deosebi în urma situației și tratării vitrige a masselor poporului și în special a poporului nostru romînesc, fără bunuri din strămoși, au oprit sporul; iar viața politică a îndrumat preocupățiunile pe alte tărîmuri mai puțin prielnice, dar neînălăturabile, ca dezvoltare condițiilor vieții noastre.

1) Primul director al școlii pedagogice romine din Arad (1812).

2) Liceul din Beiuș s'a înființat, după obiceiul vremii, cu limba de propunere latină; și deși o școală cu caracter romînesc, guvernul constituțional al țării a forțat, și a izbutit a impune, propunerea studiilor din cursul superior numai în ungurește (afară de limba romînă), iar în cursul inferior elevii pot răspunde și ungurește.—Notăm, că profesorul de literatură romînă, d-l Gedeon, după propria sa mărturisire făcută în public, e rutean, dar e... greco-catolic.

3) Sub raportul stărilor interne, granița năsăudeană nu stă tocmai bine. Pentru a dovedi aceasta, lăsăm să vorbească „*Tribuna*“ dela 24 Nov. a. c. n. în care scrie *Un Grănițer* năsăudean următoarele:

„Aicea în Năsăud în chiar inima ținutului grănițeresc în decursul vremilor s'a încuibat o mină de oameni parveniți, minăți aicea de foame și nevoi, caractere slabe, oameni pătimași, care ajunși mai tirziu în slujbe și onoruri... azi deveniți șpioni și denunțiatori, instrumente oarbe în mina străinilor, vipere crescute la sînul nostru. Urmările se văd mereu, noi începem deja a le experia zilnic, generațiile viitoare însă vor simți amar cruda realitate, ce nu pare a intrizia: Năsăudul aproape jidovit, fondurile, grănițerilor, *stipendiile în mina străinilor*, în gimnaziu (liceu) încuibat spiritul de oportunitate și servilism umilitor, școlile normale (elementare!) părăsitate, desconsiderate, iar viața culturală, socială, națională, moartă... Dovadă alegearea din anul trecut, la care „clica“ din Năsăud alăturarea cu jidanii (guvernul!) au votat contra candidatului nostru național“.

Notăm că deputat este d. Ciocan, fost director gimnazial, amicul lui *Banffy*. Multă asemănare cu Caransebeșul lui *C. Burdea*, după cum se va învedera din cele următoare.

Totuș ca prin farmec a rămas la dispoziție capitalizându-se cu în-cetul, un *fond destinat pentru înființarea unui gimnaziu rominesc în Caransebeș*.

* * *

Originea fondului păstrat de „Comunitatea de avere”, a Regimentului 13 romîno-banatic organizată ca administratoară independentă, dar supusă controlului statului, se constituie din proprietăți de păduri ⁴⁾ din munții și dealurile mai ales dinspre Romînia a graniței,—ce s’au dăruit grănițerilor pentru apărarea țării prin arme și singe, de puhoiul Semilunii în zilele de suferințe și de glorie, ale trecutului și la care s’a mai alăturat echivalentul în bani, dat de împărăție, în schimbul purtării propriilor îmbrăcăminte, ca ostași împărățești, paznici ai hotarelor, în timpuri grele cînd împărății erau strîmtoși de dușmani și din apus și din răsărit.

Sub preșidenția strălucitului general de pioasă aducere aminte, *Traian Dodă* ⁵⁾, după regularea proprietăților urbariale (1878—1880) prin comisiunile regești-ungare, lămurindu-se starea proprietății și fondurilor grănițerești, *Romîni hotărâsc să înființeze un gimnaziu rominesc în Caransebeș* pe atunci (1880—1882) centrul energiei de neam și de viață romînească.

Stăpîn pe dreptul de a dispune de veniturile avutului lor, grănițerii banatici, aprobați, susținuți și încurajați de adeziunea întregii opinii publice romînești, pornesc o vie mișcare, în frunte cu naționalistul general *Traian Doda*, pentru *înființarea unui gimnaziu rominesc în Caransebeș*, căci bani adunați grămadă, pentru început, erau deajuns, și garanție pentru viitor ofereau averile și buna gospodărie a „Comunității de avere”.

Și cu alt mai ales avea granița trebuință de o școală medie, căci pentru școlile de teologie și pedagogie, înființate cu noua eparhie ort. rom. cu reședința episcopoească în Caransebeș (1868), nu se găsește în Banat școală romînească pregătitoare pentru cariera preoțească și învățătorească.

Chiar și școlile elementare, școlile grănițerești ⁶⁾ fuseseră trans-

4) Pădurile „Graniței” au o întindere de 253.089 jugere (hectare). Granița proprietară se constituie din 90 comune romînești, 6 nemțești (colonizat în veacul XVIII de generalul Mercy). Administrarea averilor se face de „Comunitatea de avere” a cărei președinte se alege tot la cinci ani, de delegații aleși de grănițeri (romune) și care ar trebui să fie și ei grănițeri după origine.

5) Ca general pensionat ales, într’o serie de ani, până la moarte (1894) președinte al „Com. de av”. E singurul deputat naționalist ales în parlamentul din 1884. Refuză a-și lua locul. Dat în judecată, om în vîrstă, e condamnat la temniță de 2 ani, dar e grațiat de Maj. Sa. Romîn inimos, până la urmă a rîspîns toate încercările statului de amestec sub titlul de „control” în afacerile instituției grănițerești. S’a încercat să facă meseriași din copii de grănițeri, dar n’a reușit.

6) Grănițerii ardeleni din părțile sudice (Sibiu-Hațeg)—a treia și cea mai modestă grupare—susțin și astăzi din modestele lor fonduri, școlile foste grănițerești, ca școlae romînești.

formate și abătute dela misiunea lor, prin dispozițiile din anii 1871, 1875 și 1877, prefăcute fiind în școale „comunale“, cu învățători instituți de stat și cu introducerea potențată și progresivă a limbii maghiare, ca limbă de propunere în contul învățămîntului cerut de legile firii și principiile pedagogice.

Ca o consecință vădită a acestei stări de lucruri se răresc ofițerii romîni din părțile bănățene, și dispar cu totul urmele chiar de ofițeri superiori, de generali, de care avusese mai mulți în trecut.

„Comunitatea de avere“, așa dar, pornește lupta pentru întemeierea gimnaziului romînesc, căci averile grănițerilor li s'au dat pentru scopuri de natură culturală ¹⁾.

Dar cu toate silințele sale întemeierea gimnaziului romînesc al grănițerilor bănățeni, e oprită de împotrivirea guvernului țării noastre, care, de-o jumătate de veac încoace, nu se dă înlături dela nici un fel de mijloace pentru a impune dominațiunea orgiei șoviniste-maghiare.

Respinsă reclamațiunea grănițerilor, sub cuvînt că sînt școale medii ungurești destule, apoi generalul Doda părăsind această „vale a plîngerilor“,—ceice urmează sînt represintanții „piticilor vremii“ și roștul lucrurilor și *interesul* „afacerilor“ se schimbă...

În locul Generalului, în fața căruia s'au cutremurat cetăți și porțile temnițelor ungurești, urmează, într'o perioadă de cîtiva ani de somnolență morală-sufletească și de uitare a problemei înființării gimnaziului romînesc, un locotenent pensionat, *Ilie Curescu*. Noul președinte înalță un palat, pentru locuințe, pe sama funcționarilor „Comunității de avere“, „din prisosul veniturilor“, cum anunță marmora comemorativă din coridorul palatului.

Și nu se va mai găsi oare nimeni, să pună din nou, pîndind doar un moment mai potrivit, de eventuală strîmtorare a guvernanților noștri, sau pe urma vre-unui pas de progres făcut de... noi,—ca să pună din nou în toporiște cu mai mult noroc decît înaintașii dela 1880—1882 chestiunea gimnaziului grănițerilor din confiniul militar romîno-banatic ?

O, da! vine ; a venit chiar ! Dar nu acela, care să pună chestia în toporiște, ci a venit : *Coadă de topor !*

* * *

În împrejurările actuale culturale-morale ale Romînilor din ținutul caransebeșan ²⁾ nu este deloc surprinzător, că s'a deschis cale largă par-

1) *Iustitia regnorum fundamentum* (Iosif II).

2) La alegerea de membri în reprezentanța comitatului, în Caransebeș s'au petrecut următoarele, în ziua de 27 Noembrie a. c. :

„Au venit alegătorii dela vreo 20 de comune. În loc să se vadă preoții în fruntea alegătorilor, aceștia, ca niște turme rătăcite, au fost conduși sau minați prin codreni (din slujba „comun. de avere“ !), învățători, etc

venitismului, și în consecință, validității elementelor gata la orice fel de servicii, fără alte considerente decît interesele proprii pur egoiste, pentru împlinirea cărora nimic nu se cruță. Asemenea situații se crează totdeauna acolo, unde e lipsă de educație, cultură și dezvoltare a sentimentului social; acolo unde nu sînt așezăminte școlare *) și sociale corăspunzătoare întocmite și conduse în vederea unei mențiuni de ordin superior, ideal.

Dintr'un astfel de mediu, este evident că a fost nu numai cu puțință, ci natural, chiar ca un om îndrăzneț, fără orice altă însușire, să fie bombardat de arbitriu al situației.

Acel om, fără nici o pregătire intelectuală, avînd însă simțămîntul realității, recunoscînd situația de exploatat, ajunge, ca un *Deux ex machina*, în fruntea tuturor afacerilor graniței,—el este: *Constantin Burdea*, care începîndu-și cariera, acum 25 de ani, ca polițist nocturn, acum ajuns la o înălțime oarecare, pornește în goană după cucerii de „merite“, prin care se parvine și la distincții și la beneficii. Și înălțarea acestui om, în timp așa de scurt după dispariția lui Tr. Doda, e privită cu capete plecate,—după cum cu nepăsare e privită și slidarea simțămîntului românesc și în-deosebi al grănițierilor *).

Stîrpirea tradiției, falsificarea istoriei, sugerarea unor utopii, cultivarea nemerniciei, distrugerea conștiinții și caracterelor, pe de altă parte ridicarea tîrgoveților imbecili și perversi ce fac samsarlic din sufletul lor: iată metoda de educație politică, profesată de elemente ca Burdea, cu nelipsiții săi ciraci și de stăpînii lui, care îl bat pe umere și-l felicită, cu potențare de elan, în măsura în care perversitatea și mișelia omească și tradarea de neam, cum și slugărnicia, i-au fost mai depline.

Și a venit unul dintre închinătorii palimilor urite și vinduții vrăjmașilor, și a dat semnul de alipirea graniței rominești către împăratul

ai partidului contrar (gubernamental)... Purtarea *preoților* a fost sub toată critica... Țaranii nici nu știau că erau și candidați pur naționali... Candidații stăpînirii au intrat în toate voturile, mulțumită lui *Burdea*, care cu un stab de aderenți se înfățișă la alegere, potrecîndu-și afabil cu mulți țarani odinioară dușmanii săi... [„Tribuna“ 28. XI. 1897].

3) În anul școlar 1906—1907 au fost, în patru cursuri pedagogice, în număr total, 24 elevi. Examenul de calificare, nu s'a făcut la institut. Numărul profesorilor de studiu a fost: trei. Numărul elevilor seade din an în an.—Cu contrast, față cu alluența dela gimnaziul *unguresc* (vezi mai jos).

4) *Romînii au* în Caransebeș: Episcopie gr. or. rom., Consistor, institut ped.-teologic, o școală elementară, tipografie și librărie diecezană, un ziar oficios (Foia Diecezană) redactată mai mult „cu foarfecile“, afară de polemicele cu „Renășterea“, ziar „naționalist“, care lăudiază faptele „rominești“ ale lui C. Burdea, două banchi, conduse de șefii celor două ziare, „conducători“ și altor „afaceri“, primar romîna care acum va scoate un ziar gubernamental, împreună cu un profesor de stat, Comunitatea de avere.—*Nu au*: Nici un fel de comitet, secție sau organizare culturală (Asociație sau Teatră), nici cor, (în Banat!) nici viața socială, nici culturală nici artistică, nimic rominec decît: o inspecție grea, cu grele consecvențe pentru pedagogiul romîn, venită dela minister, în zilele prime ale lunii Decembrie din a. c.

intr'o inscripție străină pentru amîndouă părțile, scrisă în slove de aur, pe monumentul de bronz reprezentînd pe M. Sa, păzit de doi lei de marmoră:

I *Ferencz Iozsef királynak hálás határörei.*

A cui limbă este aceasta ?

A nici unuia, dintre cei pe care are să-i reprezinte !

Și așa a început a se da din banii cîștigați cu sîrguință și îngrijii de Doda și urmașul său domol la muncă, dar și strîns la mîină, cînd e vorba de banul „comunității” romînești.

* * *

Odată primul pas făcut de Burdea, urmează și al doilea.

„*Se simte acum necesitatea*” unui gimnaziu în Caransebeș ! Il pune la cale „patriotul”, deputatul C. Burdea, președintele comunității de avere”, devenit acum „consilier de Curte”, după recomandarea guvernului kossuthian, făcută regelui din casa habsburgică, pentru „meritul patriotic” ce și-a cîștigat, un născut romîn, pentru... maghiarizarea patriei, istoriei și dinastiei ungare (?).

Adunarea reprezentanții grănițerilor, după propunerea „comunității de avere” votează un dar de 230,000 cor. din banii săi, pentru înființarea unui gimnaziu de stat, unguresc, în Caransebeș. Ministerul primește „modestul” ofert, face oarecare restricțiuni cererii graniții, relative la propunerea limbii romîne,—iar gimnaziul se înființează, se deschide.

În mijlocul celui mai vîguros element romînesc, ca fizic și ca grupare de masă, ca însușiri sufletești și ca trecut istoric și național,—se răsfață azi seva transformării de suflete, pepiniera răpirii caracterului de neam și zmulgerea limbii copiilor unui popor,—prin ienicerii cei mai odioși și nemernici încă posibil, în veacul al XX-lea.

La conducerea gimnaziului, făcut din ofrandă dată din prețul singelui romînesc pentru țară și tron, pentru a fi altar închinătorilor ce se vor lepăda de limbă... s'au pus soli, ce și-au pierdut idealul ce pune Dumnezeu în suflet și fire, pentru a vesti fericitoarea morală a lui Iuda Iscarioteanul...

Profesori chemați a vesti adevărul evangheliei maghiarizării „singure mîntuitoare”, sînt trimiși în marginile romînești ale patriei noastre, ca să ne crească copiii de Romîn „cu simțire maghiară” și să pregătească „caractere maghiare”,—ca Constantin Burdea, Ioan Ciocan și alți cetași de ai lor.

Și cine sînt acei patriotici slujitori ? Iată numele lor—„maghiare”, ce sînt și pecetie de caractere :

Director : Kalkbrenner Antal ; profesori : Gajda Béla, Elekes Pál,

Jakob Iános, Weigl Géza și Elie Minea, 1) acest din urmă profesor și la pedagogiul românesc în... strămoare.

Și această pleiadă de... apostoli, învățați, adunați de vânturi parcă, străini de neam, lege, obiceiuri, creștere și rost, vor fericii poporul, poporul plecat pe genunchi, cu domni, cu opincari, preoți și orice cărturari, din glorioasa graniță care azi plecându-se lui Constantin Burdea, lăcrămînd se bocesc:

— Ave!...

Limba romînă o propune în noul gimnaziu d. Minea în două ore pe săptămînă de clasă (fiind trei cl. I. paralele!); dar îl ascultă numai acei elevi, deși sînt Romîni și grăniceri, care vor să învețe și limba romînă: căci „înaltul minister“,—la primirea „votului graniței“ de jertfirea banilor romînești pe altarul utopiei „patriotice“,—nu a admis, ca *studiul limbii romînești* să se declare de obligat, ci *numai de facultativ*,—ceiace e contrar legii 1)—dar nu supără pe guvernanții, care nu se ascund după legi, ci-și etalează arbitriul oligarhic, fără nici o șifală, în fața lumii întregi.

Și cînd legea lui Apponyi, pentru școalele populare a fost votată și pusă în aplicare, un organ de publicitate, reprezentînd pe însuși ministrul numit (*Budapesti Hirlap*) a declarat că nu este vreun cîștig mare în strămtorarea școalelor elementare nemaghiare, ci: „Să statificăm nu școalele elementare ale naționalităților, ci pe cele secundare“.

Aici însă, a mers și mai departe, cu opera sa „coada de topor“ a grănicerilor...

Căci nu numai trecutul s'a făcut praf, nu numai prezentul s'a transformat în contrar legilor firii și nevoilor reale ale poporului, ci și asupra viitorului „s'a tras poliță“,—în contul graniții.

Pentru vînzarea sufletelor generațiilor grănițarești, ce au să vină, s'a pregătit, nu numai duhului, ci și slăbiciunilor nemernicului trup, culcuș... „cald și moale“.

Spre zugrumare s'a dat nu numai drum deschis și mină liberă, ci s'au întins și gîturile de porumbei nevinovați...!

„Comunitatea de avere“ a instalat, și susține un *internat* pentru întreținerea și provederea grăbuită a fiilor de grăniceri; și a investit pentru această „binefacere“, pînă acum 36.000 de coroane,—pentru care

1) O părere competentă: „De sigur îl vom închina lor“ (*Luceafărul* No. 19—20 a.c.) pe acest profesor român, amic al... prezidentului „Comunității de avere“.

1) La anul 1883 s'a făcut legea și planul de învățămînt pentru școalele medii. Pentru studiul limbii romine nu s'a făcut nici un fel de plan sau normativ (deși sînt și școalele de stat, ca gimnaziile din Sibii și Lugoj, cu jumătate numărul elevilor romîni, unde se propune și limba romînă. Romînilor, de mărturie, prin profesori unguri!), iar astăzi, guvernanții procedează volnic, oprind întrebuințarea de cărți romînești din altă țară și dela noi chiar, și pentru motivul că locul tipăririi nu ar fi indicat în limba statului, adică maghiară.

lucru, „reprezentanța comunelor” grănițerești, „în termeni aleși și încălzii de căldura simțimintelor eșite dintr'o inimă plină de recunoștință”, a adus „mulțumită ostenelilor și îngrijirii speciale a d-lui president *Constantin Burdea*” 1).

Cită ironie amară în ziceri :

„La așa cap, așa căciulă”,—atit de trist, in aplicarea sa aci!

Căci nu este un cuib de salvare a rominismului, al simțimintului dela Dumnezeu și de-acasă primit, în internatul „Comunității de avere”, cum s'ar fi putut contempla, ca ușă a mîntuirii, ci oprită este acolo vorbirea între elevi a limbii lor materne! Pentru garantarea culturii curat ungurești și educațiunii în spiritul maghiar, s'au instituit doi unguriți, dintre profesori, de conducători, educători și pedagogii salariați, interni, stăpîni peste sufletele copiilor grănicerilor și în orele libere, pentru a-i putea izola sufletește și forma—după rețeta din „Budapesti Hirlap”.

Elevii înscriși la acest gimnaziu sînt 151, împărțit în trei clase paralele (I gimn.); internatul întreține 106 gratuitți, toți grănițeri.

Ce dor de... carte ungurească, pe Romîni, pecînd pedagogiul romîn din loc aproape moare, și încă de... inaniție: din lipsa de elevi (și profesori)!

Ce va urma din această situație, cînd nu numai cămeșa, ci și sufletul ți-l dai de pomană, necuratului?

Aceasta este *era slugoilor!*

Dar în slugărnice se cuprinde deja germenenele destrucțiunii,—și nu va fi departe furtuna, care va curăți și mătura fărîmăturile acestor vremuri de patimi și întuneric.

Borlova (Banat).

S. Secula

1) Citat din „*Renașterea*” (24 Nov.—1 Dec. a.c.) „naționalistului” și puritanului în cete bisericești, director de bancă, avocatul Dr. N. Ionescu.